

PAPER DETAILS

TITLE: ÖZGÜRLÜK-GÜVENLİK İKİLEMİ VE İNSAN HAKLARI BAĞLAMINDA KOLLUGUN
TOPLUMSAL OLAY YÖNETİMİ

AUTHORS: İbrahim İRDEM,Reha BAYANSAR

PAGES: 140-155

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1918376>

**ÖZGÜRLÜK-GÜVENLİK İKİLEMİ VE İNSAN HAKLARI BAĞLAMINDA KOLLUĞUN
TOPLUMSAL OLAY YÖNETİMİ
POLICING SOCIAL MOVEMENT IN THE CONTEXT OF FREEDOM-SECURITY DILEMMA
AND HUMAN RIGHTS**

İbrahim İRDEM

Polis Akademisi Başkanlığı, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü,
Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Ana Bilim Dalı
ibrahim.irdem@pa.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-0559-3418

Reha BAYANSAR

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Adalet Meslek
Yüksekokulu
rbayansar@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-0967-5365

ÖZ

ABSTRACT

Geliş Tarihi:

10.8.2021

Kabul Tarihi:

19.2.2022

Yayın Tarihi:

31.3.2022

Anahtar Kelimeler

Özgürlük,
Güvenlik,
İnsan Hakları,
Toplumsal Olay
Yönetimi

Keywords

Freedom,
Security,
Human Rights,
Social Movement
Management

Bu çalışma toplumsal olay yönetiminde özgürlük-güvenlik ilişkisini ele almakta; insan hakları çerçevesinde toplumsal olay yönetimini değerlendirmektedir. Bu kapsamda, çalışmanın ilk bölümünde özgürlük ve güvenliğin kavramsal anatomisine yer verilerek, her iki kavrama ilişkin çeşitli yaklaşımlara değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde özgürlük-güvenlik ikilemi tartışması üzerinde durulmuştur. Kamu düzenini ve güvenliğini sağlamaya yönelik çabaların temelinde bireylerin ve toplumun hayat kalitesini yükseltmek, onların hak ve hürriyetlerini korumak fikri yattığı vurgulanarak; özgürlüğü koruyamayan, onu gerektiği gibi yaşatamayan, bir başka ifadeyle özgürlüğün hizmetinde olmayan güvenlik anlayışının temel hedefinden sapacağı vurgulanmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise kolluk kuvvetlerinin insan hak ve hürriyetlerine riayet ederek nasıl bir toplumsal olay yönetimi icra etmesi gerektiği ilgili mevzuat ve uygulamalar temelinde tartışılmıştır.

This study deals with the relationship between freedom and security in social event management and evaluates social event management within the framework of human rights. In this context, the conceptual anatomy of freedom and security is included in the first part of the study, and various approaches related to both concepts are mentioned. In the second part of the study, the debate on the freedom-security dilemma is discussed. It is emphasized that the idea of increasing the quality of life of individuals and society and protecting their rights and freedoms lie behind the efforts to ensure public order and security. In addition, it is stated that the understanding of security, which cannot protect freedom, cannot keep it alive properly, in other words, is not at the service of freedom, will deviate from its main goal.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.981206>

Atıf/Cite as: İrdem, İ. ve Bayansar, R. (2022). Özgürlük-Güvenlik İkilemi ve İnsan Hakları Bağlamında Kolluğun Toplumsal Olay Yönetimi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(1), 140-155.

Giriş

Devletin en temel görevi bireylerin temel hak ve hürriyetlerinin korunmasıdır. Bireylerin herhangi bir zorlama ya da baskı altında olmadan kendi hür iradesiyle bir düşünceyi ya da fikri benimsemesi veya belli bir davranışta bulunması, özgürlüğünün garanti altına alınmasıyla mümkündür. İnsanlar, ancak özgürlükleri muhafaza altına alındığında, başkalarının özgürlüğünü ihlal etmemek kaydıyla, özgürlüklerini yaşayıp arzu ettiği davranış ve tutumda bulunabilirler. Bu nedenle, bireylerin ve toplumun hak ve özgürlüklerinin korunmasında güvenlik önemli bir rol oynamaktadır. Güvenliği sağlayan temel aktör ise devlettir. Devlet, güvenliği öncelikle kolluk kuvvetleri aracılığıyla sağlamaktadır ve temel hedef; vatandaşların huzur, barış ve refah içinde hayatlarını idame ettirmeleri, kısacası kamu düzeninin tesisidir. Dolayısıyla özgürlük ve güvenlik arasında yakın bir ilişki vardır.

Güvenlik ve özgürlük birbirlerinin rakibi değil, daha ziyade, birbirleriyle ilişkili, etkileşim içinde olan ve birbirlerini güçlendiren kavramlardır. Esasında güvenlik, özgürlüğün sağlanmasında bir araçtır. Demokratik bir hukuk devletinde ihmal edilmemesi gereken en önemli husus; özgürlük-güvenlik denkleminde bir denge aramaktan ziyade, her ikisinin de birbirini tamamladığı gerçeğinden hareketle özgürlüğü birincil değer olarak benimsemek gerekliliğidir. Çünkü güvenliği sağlamak pahasına özgürlüğün heba edilmesi, temel hak ve hürriyetlerin Anayasa'da belirtilen hallerden bağımsız olarak kanun dışında sınırlandırılması ya da katı güvenlik önlemleri alınması sonucunda bireysel özgürlüklerin tehdit altına girmesi halleri, güvenliğin kendisi için bizatihi tehdit ortamı yaratmaktadır. Bu itibarla, uygulanan güvenlik önlemleri özgürlükleri tehdit eder hale gelmişse, güvenliğe ilişkin alınan önlemler artık güvenliğe yönelik tehdit haline dönüşmektedir. Bu nedenle, temel hak ve özgürlükleri koruyan, hukuken var olan hak ve hürriyetlerin uygulamada da varlığını idame ettirmesini sağlayan ve özgürlüğün hizmetinde olan bir güvenlik anlayışı önemini korumaktadır.

Kolektif bir şekilde organize olan grupların bir konu ya da düşünce hakkında kamuoyunu bilgilendirmek, etkilemek veya bir konuya tepki göstermek amacıyla gerçekleştirdikleri faaliyetlerin devlet tarafından yönetiminde özgürlük-güvenlik ikilemi tartışmalarındaki “özgürlük” boyutuna birincil derecede önem atfedilmelidir. Ancak toplumsal bir olay aynı zamanda güvenlikçi yaklaşım çerçevesinde değerlendirildiğinde, toplumdaki diğer vatandaşların hak ve hürriyetlerini tehdit eden, zamanla şiddete ve yasadışı yollara başvuru bir olay halini alma potansiyeli ve niteliği taşımaktadır. Bu nedenle, bir yandan bireysel hak ve özgürlükler korunurken diğer yandan da kamu düzeni dikkatlice gözetilmelidir. Çünkü toplumsal olay yönetimindeki temel amaç, kamu düzeninin bozulmasının önlenmesidir. Kolluk kuvvetleri, kamu düzenini bozucu nitelikteki toplumsal olaylarla karşı karşıya kaldığında, bu olayların yönetimi sırasında kamu düzeni ile demokratik haklar ve özgürlükler arasındaki dengeyi iyi bir şekilde gözetmelidir. Toplumsal olaylarda güvenliği sağlamakla yükümlü görevliler; her kitlesel eylemin, gösterinin veya yürüyüşün kamu güvenliğine tehdit oluşturmadığının bilincinde olmalı, toplumsal olaylara müdahalede kuvvet kullanılması gerekiyorsa aşamalı, orantılı ve kontrollü bir şekilde güç kullanılmalıdır. Bu gerçekleşmediği takdirde telafisi güç sonuçlarla karşılaşılabilen; bir yandan kamu düzeni tehdit altına girmekte diğer taraftan da insan hakları ihlalleri yaşanabilmektedir.

Bu çalışmada; toplumsal olay yönetiminde özgürlük-güvenlik ilişkisi ele alınmakta, insan hakları çerçevesinde toplumsal olay yönetimi tartışılmaktadır. Bu kapsamda, öncelikle özgürlük ve güvenliğe ilişkin kavramsal açıklamalara ve değerlendirmelere yer verilmekte; akabinde özgürlük-güvenlik ikilemi üzerine yapılan tartışmalardan ve mevcut hukuki düzenlemelerden hareketle toplumsal olay yönetimi sürecinde başta polis olmak üzere kolluk kuvvetleri tarafından benimsemesi gereken hususlar ele alınmaktadır.

Özgürlük ve Güvenliğin Kavramsal Anatomisi

Günlük yaşantımızda her daim sözü edilen özgürlük ve güvenlik kavramları, akademik literatürü de uzun yıllar meşgul etmekte ve en çok tartışılan konulardan birini oluşturmaktadır. Özgürlük ve güvenlik kavramları, yıllar boyunca farklı bakış açıları çerçevesinde tanımlanmaya çalışılmış ancak üzerinde mutabık kalınmış net bir tanım yapılamamıştır. Bunun yanında, bilhassa devletlerin güvenliği sağlarken kişilerin özgürlüklerini ihlal edip etmediği meselesi de daima sorgulanmıştır. Özgürlük-güvenlik ikilemi üzerine tartışmalara değinmeden önce özgürlük ve güvenlik kavramlarının detaylı bir şekilde ele alınması, toplumsal olay yönetimi sırasında kamu düzenini korumaya yönelik çabaların kavrama yüklenen anlam çerçevesinde değerlendirilmesini sağlayacaktır.

Özgürlük

Özgürlük kavramının rasyonel teorik çerçevesi Antik Yunan dönemine dayanmaktadır. Platon; *Devlet* adlı eserinde ilk defa özgürlük konusuna dolaylı göndermede bulunmuş, özgürlüğü bir mit çerçevesinde tanımlamıştır. Platon'a göre özgürlük; yaşamın belirleyicisi, insanların hayata dair seçimleriyle ilgilidir. Özgürlük;

Platon için insanın kendi yapısını tercih etmesi, nasıl bir insan olarak hayatını sürdüreceğine kendisinin karar vermesidir (Aduğıt, 2013:65). Antik Yunan döneminde özgürlük tartışmasına eğilen bir başka felsefeci ise Aristoteles'tir. Aristoteles'e göre özgürlük üç farklı şekilde ele alınmaktadır: 1) Toplumsal, siyasal açıdan özgürlük, 2) Kişi açısından özgürlük, 3) Tür olarak insan açısından özgürlük. Toplumsal ve siyasal açıdan özgürlükten kasıt, köleliğin zıddıdır. Bir başka ifadeyle, özgürlük bir başkasına bağlı ve bağımlı olmamaktır. Ancak aşırı özgürlük isteği, hem Platon tarafından hem de Aristoteles tarafından benimsenmemiştir. Çünkü isteyen her istediğini yapabildiği aşırı özgürlük ortamı insanları köleliğe götürmektedir (Özcan, 2016:333). Aristoteles'e göre özgürlük, bir kişi özelliği olarak erdemli insanlara özgüdür ve bu tür insanlar yapısı gereği özgürdürler. Yani, Aristoteles için ruhu ile bedeni, aklı ile arzu ve istekleri arasındaki dengeyi sağlayan, kendi kendisine egemen olan, kendi kendisinin efendisi olan kişi (akıl, arzu ve isteklerini yöneten) özgürdür (Özcan, 2016:334). Aristoteles ayrıca; tür olarak insanın özgür olduğunu, arzu ve tutkuları dışında rasyonel ilkeler çerçevesinde eyleyebilme olanağına sahip olduğunu ve eğitim, araştırma ve deneyim sonucunda erdem kazanabileceğini de dile getirmektedir (Özcan, 2016:337).

Özgürlük kavramı, Eski Atina'da siyasal hayata aktif katılma ve polise yani kent devletine aidiyet olarak nitelendirilmiştir ve kentle bütünleşik bir anlam taşımıştır. Eski Atina'da özgürlük, kente ve siyasete özgü bir kavramdır. Sartori; Antik Çağ kent topluluklarında devlet iktidarına karşı koyabilme düşünülmemeyeceğinden ve devlet olgusu olmadığından özgürlüğün de bu anlama gelmeyeceğini, iktidarın kolektif kullanımına katılım olarak değerlendirilebileceğini belirtmiştir (Akkoc, 2014:36).

İlkçağda akıl üzerine inşa edilen özgürlük Orta Çağ döneminde hem sosyal hem de kültürel yapının etkisiyle daha farklı bir anlama bürünmüştür. Özgürlük, erdem, ahlâk, özgür irade gibi kavramlar dinle temellendirilmiş ve dini motifler çerçevesinde açıklanmaya başlamıştır. İncanın akılla birlikte temellendirildiği ve vahyin felsefe ile uyumlu bir şekilde dinin merkezine yerleştirildiği Orta Çağ felsefesinde, insanın nereye kadar özgür olduğu fikri tartışılan konulardan biri olmuştur. Bu dönemde; insanın özgür iradesinin sınırının neresi olduğu, geleceği bilen bir Tanrı varken insanların özgür iradesinden nasıl bahsedilebileceği ve Tanrı'nın gelecek bilgisi varken insanların eylemlerinden sorumlu tutulup tutulamayacağı gibi sorulara cevaplar aranmıştır. Dönemin en etkili temsilcilerinden olan Augustinus; insanların doğru, adaletli ve mutlu bir şekilde yaşamlarını idame ettirebilmeleri için özgür iradeye sahip olmaları gerektiğini belirtmiştir. Augustinus'a göre adaletli ve doğru bir yaşamdan kastedilen şey ise; dinin icaplarının yerine getirilmesi, bedensel hazların peşinde koşmak yerine dinle temellendirilmiş ahlaki değer yargılarına uygun bir hayat sürmek olmuştur (Akgün, 2013:22).

Orta Çağ dönemi boyunca uzun yıllar etkisini sürdüren dünya görüşü, Aydınlanma dönemi ile birlikte sarsılmaya başlamış ve eski düşünce ve değerler önem kaybederek yerini yeni düşünce ve değerlere bırakmıştır. Yeni keşiflerin ve icatların gerçekleştiği 15. yüzyıl sonrasında ortaya çıkan gelişmeler, karanlıktan aydınlığa doğru geçişin yaşandığı yeni bir döneme tanıklık etmiştir. Rönesans dönemiyle din temelli devlet anlayışından vazgeçilmeye başlanarak ulus devlet anlayışı öne çıkmış, insanlar kul ya da ümmet anlayışından ziyade ulus devletin bir bireyi olarak görülmeye başlanmış ve birey olarak kişi olma hakkına kavuşmuştur (Çücen, 2005:26). Kökeninde ilk Hristiyanlığa dönme arzusu olan Reformasyon da Ortaçağ Kilisesi'ne ve kilisenin temel felsefesi olan Skolastisizme karşı çıkışla mistik halk bilinci çerçevesinde orijinal mistik kaynağa ulaşmayı hedeflemiş, Batı'da dini ve siyasi yapıyı oldukça etkilemiştir (Yıldırım, 2020:192-193). 15. yüzyılın ortalarında Orta Çağ'daki skolastik düşüncesinin sonunu getiren Rönesans ve dinde reform hareketi, Aydınlanma Çağı'nın habercisi olmuştur. Akıl Çağı olarak bilinen Aydınlanma, batıl inançlar ve hurafeler yerine aklı ve bilimi öne çıkarmıştır. 18. yüzyılda kültürel ve entelektüel bir harekete vurgu yapan Aydınlanma; rasyonalizm, deneycilik, ilerlemecilik, insan merkezli evren, sekülerleşme, bireycilik, insan hakları ve özgürlük, kozmopolitizm gibi ilkelerin ortaya çıkmasına da kaynaklık etmiştir.

Özgürlük, dinsel zorlamaları bertaraf etme çağı olarak bilinen Aydınlanmanın en temel kavramıdır (Coşkun, 2019:466). Aydınlanma düşüncesi, özgürlüğün doğal bir insan hakkı olduğunu savunmuş ve insanlığın ilerlemesi için kiliseden ziyade akıl ve bilimsel bilgiye önem atfetmiştir. Dolayısıyla Aydınlanmanın özgürlüğe biçtiği önemli rol, aklın herhangi bir çekince olmadan aşikâr biçimde dilendiği gibi kullanılması olmuştur.

Aydınlanma döneminde özgürlük anlayışı, mübadele değerine dayalı üretim biçiminin gelişmesiyle şekillenmiştir. Mübadele yalnızca özgür ve eşit taraflar arasında olacağı için özgür bireyin var olması ekonomik zorunluluk temelinde gerçekleşmiştir. Yani Aydınlanma Çağı'nda özgürlüğün ortaya çıkışının pazarın hızla gelişmesine ve genişlemesine bağlı olduğu, özgürlüğün ekonomik saiklerle ve burjuvazinin menfaati doğrultusunda ortaya

çıktığı değerlendirmesi yapılabilmekte ve bu değerlendirme özgürlüğü talep edebilecek düşüncenin de burjuva düşüncesi ile sınırlı olduğu sonucuna kaynaklık etmektedir (Ümit, 2007:143).

Aydınlanma doğal haklar felsefesi, liberalizm ve faydacılık konusunda bazı temel çıkarımlarda bulunmuştur. Aydınlanma; haklarla ilgili olarak tüm bireylerin haklarının doğal hukuk tarafından korunduğunu, ideal bir devletin mülkiyet haklarını ve birey özgürlüğünü garanti eden devlet olduğunu, insan haklarına ilişkin insancıl ve insancillaştırıcı saygının varlığını öne çıkarmıştır (Erdem, 2013:49).

Modern hukuk ise özgürlüğü iki temel çerçevede ele almaktadır: Bunlardan ilki, bireylerin devletin insanların kendi aralarındaki ve devlet karşısındaki haklarını yasal olarak güvence altına alan ortamda hukuksal özgürlüğe sahip olacağı fikrine dayanmaktadır. Bu tanımlama, liberal bir hukuk devletinde özgürlüğe biçilen rolü izah etmektedir. İkinci yaklaşımda ise özgürlük, sosyal hukuk devleti kapsamında bir yorumlamaya tabi tutulmaktadır. Bu yaklaşıma göre, bireylerin kişisel haklarının onların toplumda ortaklaşa sahip oldukları haklardan fazla olmayacağından hareketle topluma öncelik verilmektedir. Liberal hukuk devletinde bireye öncelik verildiği için fikir ve vicdan özgürlüğü, din ya da felsefe seçme özgürlüğü gibi tinsel / düşünsel özgürlükler; kişisel güvenlik, yer değiştirme, göç etme ve konut dokunulmazlığı gibi maddi / bedensel özgürlükler ile mülkiyet hakkı, ticaret özgürlüğü gibi ekonomik özgürlükler öne çıkmaktadır. Sosyal hukuk devletinde ise liberal anlayıştaki ekonomik özgürlük toplumda eşitsizliklere yol açacağından, işçi hareketleri, örgütlenme ve grevler aracılığıyla kamusal özgürlüklerin sağlanacağı düşünülmektedir (Özlem, 2014:91-92).

Klasik liberal öğretisi özgürlüğü, ‘negatif özgürlük’ anlayışı çerçevesinde tanımlamaktadır. Negatif özgürlük; bireylerin dışarıdan herhangi bir baskı ya da zorlama ile karşılaşmadan davranmasını ifade etmektedir. Bu anlayışa göre özgürlük; bireye bir şey tedarik edilmesinde ya da sağlanmasında değil, ona herhangi bir müdahalede bulunulmamasına ve zorlanmamasına ilişkindir. Bunun yanında pozitif özgürlük ise Sosyalist ve Marksist öğretilerle geliştirilmiş bir anlayışı resmetmekle birlikte devlete önemli görevler yüklemektedir (Erdem, 2013:155). Pozitif ve negatif özgürlük kavramı arasındaki farka ilk defa dikkat çeken Isaiah Berlin’e göre pozitif özgürlük, bireyin kendisinin efendisi olma isteğinden kaynaklanmaktadır. Berlin; eğer “*Ne yapmaya veya olmaya özgürüm?*” yerine “*Kim tarafından yönetiliyorum?*” veya “*Benim ne yapacağımı veya yapmayacağımı yahut ne olacağımı veya olmayacağımı kim söylüyor?*” sorusuna cevap aranırsa pozitif özgürlükle karşılaşılacağını söylemektedir (Berlin, 2007:69). Pozitif özgürlük; bireyin kendi hayatını kontrol etmek amacıyla sahip olduğu özgürlük şeklidir. İnsan kendi hayatını kontrol edebildiği durumda özgür olmaktadır. Ancak; liberal teorideki atomistik birey yaklaşımını reddeden pozitif özgürlük anlayışına göre; bireyin özgürlüğünün ve kapasitesinin gelişmesi tek başına bireysel inisiyatif sonucu olmayıp, sosyal koşulların bir ürünüdür. Bireyin tam anlamıyla özgürleşebilmesi için devletin topluma olan müdahalesi gerekebilmekte, bu şekildeki bir müdahale mubah ve meşru olmaktadır. Söz konusu bu bakış açısı; pozitif özgürlük anlayışının paternalist devlet biçiminde sosyal ve siyasal bir örgütlenmeye neden olabileceği tartışmasına neden olmaktadır (Bal, 2014:67). Nihai olarak Berlin’in negatif özgürlük açıklaması bireyin başkaları tarafından bir engelle karşılaşmadan bulunabileceği alanı nitelerken; pozitif özgürlük ise kendi kendisinin efendisi olmayı arzulayan bireyin öz hâkimiyetine sahip olmasıyla ve bireyin tercih ettiği şeylere onu yönlendiren müdahalenin kaynağını soruşturmakla ilgilidir (Aksoy, 2020:122).

Güvenlik

Güvenliğin ne olduğu, nasıl tanımlanması gerektiği konusunda alan yazında fikir birliği bulunmamaktadır. Güvenlik, bireylerin herhangi bir zarara karşı fiziksel olarak güvenliği; kişinin mülkünün güvenliği, gıda güvenliği, çevre güvenliği, ekonomik güvenlik vb. gibi farklı boyutlarda ele alınmaktadır. Güvenlik ayrıca birey güvenliği, devlet güvenliği, ulusal güvenlik, bölgesel güvenlik, iç güvenlik, dış güvenlik, uluslararası güvenlik şeklinde sınıflandırmaya tabi tutularak incelenmektedir. Dolayısıyla güvenlik kavramı farklı boyut ve sınıflandırmalarla tartışıldığı için üzerinde mutabık kalınmış bir tanımlama mevcut değildir.

Etimolojik olarak Latince kökenli olan güvenlik kavramı, ‘olmaksızın’ anlamına gelen “se” ve ‘endişe’, ‘kaygı’ gibi anlamlara gelen “cura” kelimesinin birleşmesiyle ortaya çıkan “*securitas*” sözcüğüne dayanmaktadır. Güvenlik; en yalın tanımlama ile endişeden, kaygıdan uzak bulunmak anlamına gelmektedir. Bu tanıma göre güvenlik hissi bir kavramdır ve güvende olma ve endişeden uzak olma hissidir (Collins Dictionary, 2021). Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre güvenlik; “toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet” demektir (TDK, 2021).

Güvenlik, tehdit algılarına bağlı olarak değişim göstermektedir. Bu yüzden güvenlikle tehdit arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur ve güvende olmama durumu belirli bir tehdidin var olduğunu göstermektedir. Bu tehdit ise kimi zaman gerçek olgu ve olaylarla ilişkili iken, kimi zaman ise algı ve tahmin düzeyinde kalmaktadır (Dedeoğlu, 2018:22). Bunun yanında güvenlik objektif ve sübjektif açıdan da değerlendirilmeye tabi tutulmakta ve iki farklı tanım geliştirilmektedir. Arnold Wolfers'e göre objektif güvenlik, kazanılan değerlere yönelik bir tehdidin olmaması olarak tanımlanırken; sübjektif güvenlik ise elde edilen değerlere yönelik bir saldırı korkusunun bulunmaması olarak tanımlanmıştır (Wolfers, 1962:150).

Güvenlik; geleneksel olarak başlangıçta devletlerin ve sınırlarının askeri olarak korunması, gelen saldırılara karşı ülkenin savunulması olarak değerlendirilirken, Soğuk Savaş sonrası dönemde ise güvenlik farklı boyutlarla ele alınmaya başlamıştır (Payam, 2018:16). Soğuk Savaş döneminde güvenlik; devleti merkeze alan, askeri gücü öne çıkaran, ulusal çıkarlar ekseninde değerlendirilen realizm temelli bir bakış açısı çerçevesinde ele alınmıştır. Soğuk savaş sırasında süper güç olma rekabeti ve kapitalist güçlerin Sovyetler Birliği aleyhine paylaştığı ortak askeri ve siyasi güvenlik endişesi (Buzan, 1997:8) devletlerin güvenliğin diğer boyutlarıyla ilgilenmesine imkân tanımamıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde küreselleşmenin hız kazanması, teknolojik ilerlemeler ve gelişmeler güvenliğe ilişkin tehditlerin de artmasını beraberinde getirmiştir. Nüfus hızla artmış, göç, küresel felaketler ve çevresel bozulmalar yaşanmış ve etnik çatışmalarla karşılaşmıştır. Doğu-Batı ideolojik çatışmasının çöküşüyle ortak uluslararası normlar ve değerler, devletler arasındaki çatışmayı bastırıcı rol oynamış ve yeni bir dünya düzenine doğru geçiş için dönüm noktası olmuştur (Patman, 1999:4). Güvenlik kavramı, uluslararası meseleleri de içerecek şekilde askeri kaygıların ötesinde anlam içererek siyasal, ekonomik, toplumsal ve çevresel pek çok unsuru bünyesine dâhil etmiştir (Baylis, 2020:241). Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenlik anlayışı devleti temel alan, devlet güvenliğini öne çıkaran anlayıştan bireysel ve toplumsal güvenliğe doğru değişim geçirmiştir (Bakan, 2018:145).

Soğuk Savaş döneminde devletlerin güvenlik algısındaki sınırlılıklar gibi insan hakları da kapsam olarak dar bir çerçevede ilerleme kaydetmiştir. Soğuk savaş döneminde insan hakları savaş diplomasisinin bir aracı olarak kullanılmış, insan haklarından blokların ideolojik mücadelesinde birbirleri üzerinde üstünlük sağlamak amacıyla yararlanılmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemle birlikte, güvenliğin tanımı değişerek güvenliğin ve barışın yalnızca devletlerin insan hakları ve demokrasiye saygı göstermesiyle mümkün olacağı inancı önem kazanmış ve insan hakları uluslararası bir nitelik kazanmıştır (Türmen, 2021). Dolayısıyla Soğuk Savaş sonrası dönemde, Soğuk Savaş'taki ideolojik kutuplaşmanın aksine insan hakları kapsayıcı bir bakış açısıyla yeniden gözden geçirilmiş; sosyal, kültürel, siyasal ve iktisadi haklar bir bütün olarak değerlendirilmiştir.

Özgürlük-Güvenlik İkilemi

Güvenlik ve özgürlük arasındaki ilişki tarih boyunca süregelmiştir. Bireylerin güvenliğinin sağlanmasının en temel amacı insan hak ve hürriyetlerinin korunmasıdır. Özgürlük; felsefi ya da psikolojik manasının ötesinde hakları ifade ederken; güvenlik ise haklardan ziyade bir durumu, özgürlüklere karşı şiddet, zorlama, terör veya tehdidin bulunmaması anlamını yansıtmaktadır (Kunig, 2017:17). Bu noktada devletlerin yükümlülüğü toplumsal düzenin sağlanması, birey güvenliğinin ve toplumsal güvenliğin muhafaza edilmesidir. Devletler birey ve toplum güvenliğini sağlarken özgürlükleri daraltmamaya, özgürlüklerin kullanılmasını imkânsız hale getiren koşulların oluşmamasına dikkat etmelidirler.

Özgürlük ve güvenlik, çoğu zaman birbirlerini tamamlayan ve aralarındaki simbiyotik ilişkiden hareketle bir arada ele alınması gereken kavramlardır. Özgürlük ve güvenlik arasındaki ilk değerlendirme; güvenliğin yalnızca özgürlük pahasına ya da tam tersi şekilde özgürlüğün de sadece güvenlik pahasına temin edilebileceğidir. Bir başka ifadeyle, bu değerlendirmeye göre bireylerin özgürlüğünde kısmi bir artış sağlamanın yolu, güvenlik önlemlerinde aynı oranda kısmi bir azalma yapmaktan kaynaklanmaktadır. Fakat özgürlük ve güvenlik arasındaki bu ters orantı üzerinde net bir çıkarımda bulunulması güç olan “güvende olmak için ne kadar özgürlükten vazgeçilmesi gerekmektedir?” ya da “güvenliğe olan ihtiyaç hangi açılardan özgür bir topluma sahip olabilmeyi aşındırmaktadır?” sorusunu gündeme getirmektedir.

Güvenlik- özgürlük ilişkisi konusunda bir başka görüş; özgürlük ve güvenliğin birbirine bağımlı olsalar da, kimi zaman birbirleri için tehdit oluşturduğu hususudur. Buna göre; bireyin özgürlük ve güvenlik menfaatleri bir arada yer aldığından, nispeten az tedbir uygulanması kişiyi güvende kılarken onu daha az özgür yapmaktadır (Erdoğan, 2013:23).

Özgürlüğün olmaması güvenliğin de yokluğunu beraberinde getireceğinden ya da güvenliğin bazı önemli şartları oluşmadan bireylerin özgür olması pek mümkün olmayacağından esasında birisi diğerinden bağımsız düşünülemez (Erdoğan, 2013:21). Ancak her ne kadar özgürlük ve güvenlik birbirini tamamlasa da, özgürlük güvenlik uğruna feda edilmemesi gereken birincil bir değerdir. Güvenlik; özgürlüğü teminat altına alan bir araç olarak düşünülmelidir (Kavıracı, 2020: 5328). Güvenlik ve özgürlük, birbirlerinin rakibi değildir; daha ziyade, birbirleriyle ilişkili, karşılıklı olarak birbirini güçlendiren şeylerdir ve güvenlik, özgürlüğün en ön koşuludur (Dinh, 2005:106). Zaten özgürlük ve güvenliğin eşit değerler olduğu fikri yanılıcıdır. Demokratik bir hukuk devletinde iki kavram arasında denge aramak yerine özgürlük ve güvenliği birbirini bütünleyen kavramlar olarak değerlendirip, özgürlüğün kural olduğu gerçeğinden hareketle özgürlüğü öncüleyen bir yaklaşım tarzı benimsenmesi gerekmektedir (Çelik, 2015: 237-238).

Güvenlik önlemlerinin bireysel özgürlükleri tehdit etmesi durumunda, bozulan şey dengeden ziyade güvenliğin kendisi olmaktadır. Bu tür durumlarda yapılması gereken husus, güvenlik ve özgürlük arasında bir denge kurmak yerine bozulan huzur ve güvenliğin tesis edilmesidir. Bir başka ifadeyle, eğer güvenlik önlemleri özgürlükleri tehdit eder hale gelmişse, güvenliğe ilişkin alınan önlemler güvenliğe yönelik tehdit haline dönüşmektedir (Kuyaksıl, 2017:54). Dolayısıyla güvenlik önlemlerinin temel hedefi bireylerin ve toplumun hayat kalitesini yükseltmek olmalıdır. Eğer can güvenliğini korumak için gerçekleştirilen güvenlik önlemleri bireylerin önem verdiği değerleri tehlikeye sokup, hayat kalitesini olumsuz açıdan etkiliyorsa söz konusu bu uygulamalar güvenlik önlemi olmaktan çıkıp güvenlik tehdidi haline gelmiştir (Kuyaksıl, 2017:55). Keza demokratik bir düzende özgürlükler kural, güvenlik önlemleri ise istisnadır. Demokrasiyi hayatı tehditlere karşı savunurken alınacak güvenlik önlemleri gerekli olmakla beraber alınan tedbirler ölçünün kaçırılmasıyla beraber demokrasiyi zarara uğratabilmektedir (Ergül, 2014:71). Özgürlüğü koruyamayan, onu gerektiği gibi yaşatamayan, özgürlüğün hizmetinde olmayan bir güvenlik anlayışı amacından uzaklaşmış, hedefini kaybetmiş, kendini koruma refleksi ile bizzat kendisi tehlide dönüşmektedir (Pınar, 2015:452). Bu duruma Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) önemli bir tartışma konusu olan ve halkın belli bir kısmının ciddi endişe içinde olduğu ABD Vatanseverlik Kanunu örnek gösterilebilir. 2002 yılında yapılan bir kamuoyu yoklamasında özellikle terör konusunda "Amerikalılar kişisel özgürlükler lehine kısıtlamaları kabullenmelidirler" önermesine katılımcıların yüzde altmış ikisi bu önermeye katıldığı yönünde görüş bildirmiş; yüzde altmış üçü caddelerin ve kamusal alanların kamara ile donatılmasını, kamusal alanlarda denetim yapılmasını onayladıklarını söylemişlerdir. Ancak 11 Eylül saldırılarından sonra bu oranlarda ciddi değişimler gözlenmiştir. Mart 2002'de Time/CNN kamuoyu yoklamasında katılımcıların yüzde altmış ikisi anti-terörizm konusundaki yasal düzenlemelerin bazı kişisel özellikleri ortadan kaldıracağından endişe duyduklarını dile getirmişlerdir (Golden, 2012: 131-132).

Bir toplumun psikolojik olarak güven içerisinde olmasının veya fiziki olarak güvenli bir ortamın sağlanmasının yolu kişilerin özgürlüklerin güvence altına alınmasından geçmektedir. Bu yüzden devletlere iç güvenlik yönetiminde düşen en temel görev güvenlik hizmeti sağlarken birey özgürlüğünü göz önünde bulundurması, özgürlük-güvenlik arasındaki ortak yaşam ilişkisine dikkat etmesidir.

İnsan Hakları Çerçevesinde Kolluğun Toplumsal Olay Yönetimi

Kamu düzenini ve güvenliğini doğrudan ilgilendiren toplumsal olaylar belirli bir yerde başlayıp belirli bir yerde sona eren, belli bir zaman aralığında süren eylemleri ya da faaliyetleri kapsamaktadır. Toplumsal olaylar bir yandan kendisinden önceki olaylardan etkilenmekte diğer yandan da kendisinden sonraki olayları etkileyebilme rolüne sahiptir. Toplumsal olaylarda nihai amaç, belirli bir düşünce ya da konu hakkında kamuoyunu haberdar etmek, bilgilendirmek ya da etkilemektir.

Toplumsal olaylarda devlet ile vatandaş çıkarının kesiştiği noktada yer alan polis; özgürlük-güvenlik ikilemine dikkat etmeli ve dengeye özen göstermelidir. Yani, polis bir yandan bireysel özgürlükleri güvence altına alırken; diğer taraftan da devletin güvenliğini ve kamu düzenini gözetmekle yükümlüdür ve bu yükümlülüğünü kanunlar çerçevesinde yerine getirmelidir (Özyıldız, 2018:152). Dolayısıyla bireysel özgürlükler korunurken kamu düzeninin mutlaka gözetilmesi gerekmektedir. Zira kolluk faaliyetlerinin somut ve en yakın amacı kamu düzeninin temin edilmesidir (Nohutçu, 2018:401). Kamu düzeni ise toplumda maddi düzenin sağlanması, bu düzende de bireylerin canlarının ve mallarının her türlü tehdit ve tehlikelerden uzak tutulmasıdır (Çağlayan, 2017:165). Eğer yetkili kolluk makamı bir eylemi ya da işlemi kamu düzenini sağlama ve koruma amacı ile ifa ediyorsa, söz konusu işlem ya da eylem hukuka uygun olmaktadır (Gözler ve Kaplan, 2017:166). Kamu düzeni;

kamu güvenliği, dirlik ve esenlik, kamu sağlığı ve genel ahlâk gibi temel unsurlardan oluşmaktadır (Nohutçu, 2018:402-404). Bu unsurlar kısaca şu şekilde açıklanabilir (Çağlayan, 2017:165-166; Nohutçu, 2018:402-404).

- *Kamu güvenliği*: Bireylerin umumi veya umuma açık yerlerde can, mal ve ırz güvenliklerinin korunması; bunlara yönelik saldırı, tehdit ve tehlikenin olmaması durumunun kanıksanmasıdır. Kamu güvenliği kavramı genellikle milli güvenlik kavramı ile karıştırılmakta ama ondan farklı bir anlam barındırmaktadır. Örneğin; bir ayaklanma gerçekleşmesi durumunda hem milli güvenliğin hem de kamu düzeninin bozulduğu değerlendirilebilir. Bunun yanında sağlıksız koşullarda üretim yapan bir yiyecek firması düşünüldüğünde kamu düzeninin zarar gördüğü ya da risk altında olduğu tespiti yapılabilirken milli güvenliğin tehdit altında olduğu belirtilemez. Kamu düzeni ile ilişkili olan milli güvenlik kavramı iç ve dış güvenliği de içerisinde barındırmakta; devletin hem dışardan gelebilecek tehlikelere karşı korunmasını hem de devletin iç sınırları içerisinde karşılaşılabilecek isyan, ayaklanma tahrik ve yıkıcı eylemlere karşı korunmasını içermektedir (Çetindağ, 2004:21).
- *Dirlik ve esenlik*: Kamu huzuru olarak da bilinmektedir. Bireylerin toz, duman, ışık, gürültü, koku vb. rahatsızlık verici unsurlarla karşılaşmadan hayatlarını sürdürmesidir.
- *Kamu sağlığı*: Bireylerin bulaşıcı ve salgın hastalıklardan korunması, genel yaşantının sağlık koşulları altında sürdürülmesidir. Bir kısmı 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu çerçevesinde bulunmakla birlikte; suların, yiyeceklerin, içeceklerin vb. maddelerin sağlık kurallarına uygun olarak üretilip üretilmediği, salgın hastalık tespit edilen yerlerde gerekli önlemlerin alınması gibi kolluk faaliyetleridir.
- *Genel ahlâk*: Ahlâka aykırı olan bir davranışın kişisel ve öznel tercihler dışında maddi kamu düzenini bozması durumunda kolluk ahlâka aykırı olan bu davranışları engellemekle yükümlüdür.

Kolluk tarafından kamu düzeninin sağlanabilmesinin yegâne koşulu kamu düzenine ilişkin her bir unsurun birbirleri ile ilişkilerinin dikkate alınmasıdır. Bir başka ifadeyle bu unsurlar birbirinden bağımsız olarak nitelendirilmemeli, aralarındaki illiyet bağı dikkatten kaçırılmayarak kabul edilmelidir. Örneğin; kolluk tarafından genel güvenliğin temin edilemediği durumda genel ahlâk, dirlik ve esenlik de tam olarak sağlanamayacak ve bunların korunmasına yönelik zaafılar ortaya çıkacaktır (İsbir, 2020:150).

Soğuk Savaş sonrası dönem demokratik rejimi benimsemiş ülkelerde, uluslararası demokratik sistemle entegrasyon çabalarının bir sonucu olarak hem polislik uygulamalarında hem de polis kuruluşlarının örgütlenme biçimlerinde insan hakları konusunu ön plana çıkararak demokratik ilkelerin tatbikini gerekli kılmıştır (Özyıldız, 2018:153). İnsan hakları meselesi gerek uluslararası örgütlerin çabası olarak ortaya çıkartılan düzenlemelerde gerekse de devletlerin kolluk kuvvetleri ve polislikle ilgili iç düzenlemelerinde oldukça vurgulanmıştır. Örneğin; Birleşmiş Milletler'in (BM) İnsan Hakları ve Kolluk Kuvvetleri başlıklı Polis İçin İnsan Hakları Eğitim Kılavuzu dokümanında polisin insan hakkı ihlali yapması durumunda halkın polise karşı güveninin kaybolacağına, mahkemede etkili kovuşturmaların yapılmasının engelleneceğine, polisin toplumdan izole olacağına, suçluların serbest kalmasına ve masumların cezalandırılmasına sebebiyet verileceğine, suç mağdurlarının çektiği sıkıntılar nedeniyle adaletsiz bırakacağına, polis teşkilatlarını suça yaklaşımlarında önleyici olmaktan çok tepkisel olmaya iteceğine, kamu otoritesinin ve kurumlarının itibarının zedelenieceğine ve iç huzursuzluğun şiddetlenieceğine yer verilmiştir. Kolluk kuvvetlerinin insan haklarına saygı göstermesi durumunda ise onların daha etkili bir şekilde görev icra edeceklerine; suçu çözme, önleme ve kamu düzenini koruma yaklaşımlarında profesyonelliklerinin artacağına değinilerek; insan haklarına saygı duyulmasının ahlaki, yasal ve etik bir zorunluluk olmasının yanında pratik bir gereklilik olduğu ifade edilmiştir (Office of United Nations High Commissioner for Human Rights, 2002). Ayrıca BM Polis İçin İnsan Hakları Eğitim Kılavuzu'nun toplumsal kargaşa, olağanüstü haller ve silahlı çatışmayla ilgili durumları içeren dokuzuncu bölümünde, 10 Aralık 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 29. Maddesi ve BM tarafından 1990'da Küba'da gerçekleştirilen Suçun Önlenmesi ve Suçluların İslahına İlişkin Sekizinci Birleşmiş Milletler Kongresi'nde benimsenen kolluk kuvvetlerinin kuvvet ve ateşli silah kullanımına ilişkin temel ilkelerle uyumlu bir şekilde şu standartlardan bahsedilmektedir:

“Düzenin yeniden tesis edilmesine yönelik tüm önlemler insan haklarına saygı göstermelidir.

Düzenin yeniden onarımı ayrım gözetmeksizin sağlanacaktır.

Haklara ilişkin herhangi bir sınırlama, yalnızca yasa ile belirlenenler olacaktır.

Yapılacak her türlü işlem ve haklara ilişkin sınırlamalar, yalnızca başkalarının hak ve özgürlüklerine saygıyı güvence altına almak ve ahlak, kamu düzeni ve genel refahın adil gerekliliklerini karşılamak amacıyla olacaktır. Yapılacak herhangi bir işlem ve haklara ilişkin herhangi bir sınırlama, yalnızca demokratik bir toplumun gereklerine uygun olanlardır.

Yaşam hakkı konusunda hiçbir istisnaya izin verilmez; işkenceye maruz kalmama hakkı; köleliğin yasaklanması; sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün yerine getirilmemesi nedeniyle hapis cezası; geçmişte yürürlüğü olan yasaların yasaklanması; herkesin kanun önünde bir kişi olarak tanınması; veya düşünce, vicdan ve din özgürlüğü.

Güç kullanmadan önce şiddet içermeyen yollara başvurulacaktır.

Kuvvet, yalnızca kesinlikle gerekli olduğu takdirde kullanılacaktır.

Kuvvet yalnızca kanuni yaptırımların uygulanması amacıyla kullanılacaktır.

Uygulanan kuvvet kanunun uygulama hedefleriyle orantılı olacaktır.

Hasar ve yaralanmayı sınırlandırmak için her türlü çaba gösterilecektir.

Farklılaştırılmış güç kullanımı için bir dizi araç mevcut olacaktır.

İfade özgürlüğü, toplanma, örgütlenme veya dolaşım haklarına gereksiz sınırlamalar getirilemez.

Fikir özgürlüğüne hiçbir sınırlama getirilemez.

Yargının bağımsız işleyişi korunur.

Yaralı ve travma geçirmiş tüm kişilere derhal bakılacaktır.” (Office Of United Nations High Commissioner for Human Rights, 2002, 113-114; 2004, 29-30).

BM İnsan Hakları ve Kolluk Kuvvetleri Eğitim Kılavuzu’nda silahlı çatışmayı da içerecek şekilde toplumsal kargaşa ve olağanüstü hallerle ilgili belirtilen, kolluk kuvvetlerinin gözetmesi gereken söz konusu standartlar uluslararası bağlamda kolluk kuvvetlerinin görevleri, eylemleri ve yaptıkları işlemler için bir rehber niteliğindedir. Toplumsal olaylara müdahale sırasında sayılan ilkelere kolluk kuvvetleri tarafından uygun tutum ve davranış sergilenmesi insan haklarının korunmasında kolluk kuvvetlerini temel hak ve özgürlükleri bozmaya çalışanlara karşı ilk bariyer ve öncü aktör yapmaktadır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 19 Eylül 2001 tarihinde tavsiye kararı ile kabul edilen “Avrupa Polis Etiği Kuralları” polisin görevlerini, hedeflerini, hukuk devleti içerisindeki yasal dayanaklarını, eylem ve müdahalelerini ve polis etik değerlerini anlatmaktadır. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi üye devletlerin hükümetlerine Avrupa Polis Etiği Kurallarını iç mevzuatında, uygulamalarında ve polis davranış kurallarında rehber almalarını tavsiye etmektedir. Geniş bir çerçeveden değerlendirildiğinde polisin toplumsal olay yönetimine karşı davranışlarını ve tutumlarını da içerecek şekilde eylemlerini ve müdahalelerini konu eden öneriler iki bölüme ayrılmıştır. Bunlardan ilki hemen her durumda geçerli olan demokratik polisliğin genel ilkelerini ele almakta; ikincisi ise belirli durumlar için tüm üye devletlerde etik ve insan hakları açısından bazı ilkeler ortaya koymaktadır (Kavıracı, 2018:1868). Genel ilkeler kapsamında polisin herkesin yaşam hakkına saygı göstermesi gerektiği; polisin hiçbir koşulda herhangi bir işkence eylemine veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muameleye karşı kışkırtıcı olmayacağı ve bunları hoş görmeyeceği; güç kullanmanın kaçınılmaz olduğu durumlarda meşru bir hedefe ulaşmak için gerektiği ölçüde güç kullanabileceği; amaçlanan eylemlerin hukuka uygunluğunun doğrulanması gerektiği; amirleri tarafından verilen yasa dışı emirlerin yerine getirilmesinden kaçınılabileceği ve bu emirleri bildirme görevinin olduğu; tarafsızlık ve ayrımcılık yapmama ilkelerine göre adil bir şekilde görev ifa etmesi gerektiği; bireyin mahremiyet hakkına yalnızca kesinlikle gerekli olduğunda ve yalnızca meşru bir hedefe ulaşmak için gerekli ölçüde müdahale edebileceği; kişisel verilerin toplanması, saklanması, kullanılması gibi durumların uluslararası veri koruma ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilmesi gerektiği ve bunların özellikle yasal, meşru ve özel amaçların yerine getirilmesi için yalnızca gerekli olan kapsamla sınırlandırılabilmesi; halka karşı dürüst, saygılı davranması, özellikle hassas gruplara mensup bireylerin durumunu gözeterek hareket etmesi gerektiği; olaylara müdahale sırasında statülerini ve profesyonel kimliklerini kanıtlayabilmesi zorunluluğu; kendi içlerinde de dahil olmak üzere her türlü yolsuzluk biçimine karşı çıkması ve üstlerini bildirmesi gerektiği belirtilmiştir (Council of Europe, 52-67). Tutuklama ve özgürlükten mahrum bırakmayla ilgili maddelerin yer aldığı ikinci bölümde ise kişilerin özgürlüğünden yoksun bırakılmasının mümkün olduğunca sınırlı olacağından; özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarının nedenlerini ve kendilerine yöneltilen suçlamaların derhal bildireceğinden; gözetiminde tutulan kişilerin gözetiminde tutuldukları sırada güvenliğinin, sağlığının, hijyeninin ve uygun şekilde beslenmesinin sağlanacağından; nezarethane ile ilgili uygun fiziksel koşullardan; özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin hukuki yardıma erişmelerinden vb. bahsedilmektedir (Council of Europe, 64-67). Dolayısıyla polisten ve kolluk kuvvetlerinden

beklenen temel şey; ilgili aktörlerin gerek görevleriyle ilgili yapıtı sıradan iş ve işlemlerde gerekse de toplumsal olaylar sırasında her daim insan hak ve hürriyetlerini gözetmesi gerektiğidir. Bu nedenle kolluk kuvvetlerinin insan haklarına duyarlı bir şekilde görev icra etmeleri istenmekte, bireylerin hak ve özgürlüklerin korunması esasında faaliyet yürütmesi arzulanmaktadır. Kamu düzenine, milli güvenliğe, genel sağlığa, genel ahlaka, başkalarının hak ve özgürlüklerine tehdit oluşturan toplumsal olayların bastırılması sırasında öncelikle şiddet içermeyen yollara başvurulmalı, kuvvet uygulanması gerekmesi durumunda ise tatbik edilen kuvvet yasaların hedeflediği amaçla uygun ve orantılı olmalıdır.

Türkiye’de 1934 tarihinden itibaren yürürlükte olan 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu’nda (PVSK) da BM’nin ve Avrupa Konseyi’nin uluslararası standartlardaki düzenlemeleriyle benzer şekilde polisin orantılı kuvvet kullanması gerektiğine yer verilmiştir. PVSK’nın 16. maddesinde “Zor ve Silah Kullanma” başlığı altında polisin görev icra ettiği sırada herhangi bir direnişle karşılaşması durumunda söz konusu direnişi bastırmak amacıyla direnişi kırarak ölçüde zor kullanmaya yetkili olduğu; bu yetkiyi direnmenin mahiyeti ve derecesiyle uygun ve direnci etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak yerine getireceği belirtilmiştir. Kanunun bahse konu maddesine göre polis; zor kullanma eylemine geçmeden önce ilgili kişilere direnmeye devam etmeleri takdirde zor kullanacağı uyarısını yapmak zorundadır. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir mesele polisin toplu kuvvetle müdahalede bulunulan olaylar hariç olmak üzere direnmeyi etkisiz hale getirirken kullanacağı araç ve gereç ile zor kullanmanın derecesini kendi tasarrufu çerçevesinde belirleyeceğidir. Ancak; polis tarafından toplu kuvvet biçiminde bir müdahalede bulunuluyorsa araç, gereç ve zor kullanmanın derecesinin tespiti ilgili kuvvet amiri tarafından yapılmaktadır. Zor kullanma yetkisi kapsamında polis direnmenin mahiyeti ve derecesine göre öncelikle bedeni kuvvet (beden gücü), sonra maddi güç (kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gaz, fiziki engeller vb.), en son kertede de kanuni şartların oluşması koşuluyla silah kullanabilmektedir. Polis; a) Ceza Kanunu’nda hükmü bulunan meşru müdafaa hakkı kapsamında, b) herhangi bir direnişi bedeni kuvvet ve maddi güç kullanarak bastıramadıysa direnişi kırmak maksatlı ve kırarak ölçüde c) kişi hakkında tutuklama, gözaltı, zorla getirme kararı alınmış ya da yakalama talimatı verilmiş kişilerin veya suçüstü durumunda şüphelinin yakalanmasını sağlamak maksadıyla ve sağlayacak ölçüde, d) hem kendisine hem de başkalarına, iş yerlerine, meskene, kamu binasına, okullara, yurtlara, ibadethanelere, araçlara, bireylerin tek başına ya da toplu olarak bir arada bulunduğu açık veya kapalı alanlara molotof, patlayıcı, yanıcı, yakıcı, boğucu, yaralayıcı ve benzeri silahlarla saldıran ya da saldırıya teşebbüste bulunanlara karşı saldırıyı etkisiz kılmak amacıyla ve etkisiz kılacak ölçüde silah kullanma yetkisine sahiptir.

PVSK’nın 16. maddesinden çıkartılacak sonuç; polisin zor ve silah kullanma yetkisi çerçevesinde görevini yerine getirirken ölçülülük ilkesini gözetmesi gerektiğidir. Dolayısıyla polis, karşı karşıya kaldığı olayı değerlendirip zor ve silah kullanmaya karar verirken bunun saldırıyı gerçekleştiren şahısları etkisiz hale getirecek ölçüde olmasına dikkat etmekle yükümlüdür. Zor kullanımı direnci kırmaya yeterli olacak ölçüde ve amacı gerçekleştirmeye yetecek biçimde tatbik edilmelidir. Polis somut olayı iyi algılamalı, yasal mevzuat ve düzenlemelere vakıf olmalı, zor ve silah kullanımına kendi otoritesini pekiştirmek yerine bireysel hak ve özgürlüklerle kamu düzeni ve barışın muhafazası için başvurmalıdır (Şen, 2021). Ayrıca silah kullanımı en son çare olarak düşünülmeli, kanunun cevaz vermesi durumunda ateşli silah kullanması gerekiyorsa ve imkân varsa iltarda bulunulmalıdır.

Toplumsal olaylara müdahalede bulunan polis birimine ilişkin düzenleme olan Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliğinin (PÇKY) 4. maddesi de zor kullanma kavramından bahsetmiştir. PÇKY m. 4’e göre zor kullanma; *“kanunsuz toplu hareket haline gelen bir toplumsal olayın etkisiz hale getirilmesi veya önlenmesi veya dağıtılması için; toplu hareketin niteliğine veya dağıtma sırasında meydana gelen cebir ve şiddet veya saldırı veya direnişin derecesine ve gereğine göre kademeli şekilde artan ölçüde bedeni kuvvet, maddi güç ve silah kullanılması hali”* olarak tanımlanmaktadır. 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu’nun (ETK) Ek 13. maddesinde de polis çevik kuvvet birimlerine gerekirse zor kullanma yetkisi verildiği görülmektedir. Polis çevik kuvvet birimleri topluluğa müdahale sırasında güvenlik kuvvetlerinin fiili bir saldırıyla karşılaşması durumunda veya karşı koyma ya da korumuş oldukları yer ve kişilere yönelik saldırı olması durumunda iltarda bulunmaksızın zor kullanabilmektedirler (Güner, 2011:71-72).

Kişinin dokunulmazlığını, maddi ve manevi varlığını ele alan 1982 Anayasasının 17. Maddesinde meşru müdafaa halinin varlığı söz konusuysa, yakalama ve tutuklama kararının yerine getirilmesi gerekiyorsa, bir tutuklunun ya da yükümlünün kaçmasının önlenmesi amaçlanıyorsa, bir ayaklanmanın ya da isyanın bastırılması veya olağanüstü hallerde yetkili mercii tarafından verilen emrin uygulanması sırasında kanun tarafından icazet verilen zorunlu durumlarda öldürme fiili gerçekleşmişse bu durumun kişinin yaşama, maddi ve manevi varlığın koruma

ve geliştirilmesi hükmünün dışında olduğu belirtilmektedir. Benzer şekilde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 'Hak ve Özgürlükler' bölümünü içeren 'Yaşam Hakkı' başlıklı ikinci maddesinde de herkesin yaşama hakkının yasayla korunduğundan bahsedilmiş; mahkeme tarafından hükmedilen ölüm cezasının uygulanmasının kasıtlı olmayacağı dile getirilmiş ve a) bir kişinin yasadışı şiddete karşı korunmasının sağlanması, b) kişilerin usulüne uygun bir biçimde yakalanmasını gerçekleştirme veya usulüne uygun olarak tutuklu bulunan birinin kaçmasını önleme, c) bir ayaklanma ya da isyanın yasaya uygun olarak bastırılması durumlarında mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı sonucunda ölüm olayı ile karşılaşılırsa ihlal olmayacağı söylenmiştir. Yukarıda belirtilen Anayasa, kanun ve yönetmelik maddeleri dışında Türk mevzuatında 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda ve 1481 Sayılı Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesine Hakkında Kanunda da meşru savunma hali, zorunluluk hali gibi hususlarla tehlikeyi bertaraf etmek için ölçülülük ve orantılılık ilkeleri çerçevesinde silah kullanımı ile ilgili ibarelere yer verilmiştir.

Toplumsal olaylarla ilgili değinilmesi gereken ve polis tarafından sıkça karşılaşılan önemli bir konu toplantı ve gösteri yürüyüşleridir. Düşünce ve ifade özgürlüğünün tezahürü olan toplantı ve gösteri yürüyüşleri demokratik toplumlarda kaçınılmaz bir şeydir (Yurtlu, 2016: 426). 1982 Anayasasının 34. maddesinde toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakkı düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre *"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir"* hükmü bulunmaktadır. Anayasanın ilgili maddesi incelendiğinde toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmanın temel bir hak olduğu görülmektedir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanılması konusunda en önemli düzenleme 2011 Sayılı *"Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu"*dur. Söz konusu kanun, Anayasa'nın 34. maddesine dayanak oluşturmaktadır.

2011 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanunu (1983)'nun 3. maddesine göre herkesin önceden izin alma şartı olmaksızın, silahsız ve saldırsız bir şekilde kanunların izin verdiği ve suç olarak nitelendirmediği amaçlarla toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakkı bulunmaktadır. Anayasanın 34. maddesinde toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakkı çerçevesinde önceden izin alma zorunluluğu olmamasına rağmen; 2011 Sayılı Kanun'un 10. maddesinde bildirimde bulunulması usulüne yer verilmiştir. Bu düzenlemeye göre; toplantının yapılmasından en az 48 saat önce, mesai saatleri içerisinde, toplantının gerçekleştirileceği yerin bağlı bulunduğu valilik ya da kaymakamlığa, düzenleme kurulu üyelerinin her birinin imzasıyla bildirimde bulunulur ve toplantının amacı, yeri, günü, başlayış-bitiş saatleri; düzenleme kurulunda bulunan başkan ve üyelerin açık kimlik bilgileri, meslekleri, ikametgâh adresleri ve çalışıyorlarsa çalışma yerleri belirtilerek yönetmelikte gösterilen ilgili belgeler eklenmelidir. Demokratik bir toplumda bildirim usulü ile toplantı ve gösteri yürüyüşünde bulunma hakkının aslında söz konusu hakkı güvenli bir şekilde yerine getirme amacına yönelik olduğu söylenebilir (Ekinci, 2019:755). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine göre bildirim usulündeki gerekçe, toplantının gerçekleştirilmesinden önce yetkililer tarafından gerekli önlemlerin alınması ve toplanma özgürlüğünün uygulanmasının etkin bir şekilde sağlanmasıdır (Ekinci, 2019:789).

Anayasa Mahkemesi toplantı ve gösteri yürüyüşlerine müdahale konusunda ancak zorlayıcı nedenlerin varlığı halini şart koşmaktadır. Anayasa Mahkemesi, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde dile getirilen görüşler ya da eleştiriler her ne kadar sert ya da rahatsız edici olursa olsun barışçıl niteliğini koruduğu sürece yetkili makamlar tarafından tahammül edilmesi ve hoşgörüyle yaklaşılması gerektiğini, bunun demokrasinin gereği olduğunu değerlendirmektedir (AYM, E. 2014/101, K. 2017/142, T. 28.9.2017, Par. 24, R.G. Tarih ve Sayı: 27.12.2017 – 30283). Fakat Anayasa Mahkemesi kamu düzeninin bozulması ya da bozulma tehlikesi taşıması durumunda belli nedenlerden ötürü toplantı ve gösteri yürüyüşüne müdahalelerde bulunulabileceğini belirtmektedir. Anayasa Mahkemesine göre cezai yaptırımlar kamu düzeninin bozulmasının ya da bozulma tehlikesinin varlığı durumunda gerçekleşmekte, toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılanlar anayasal haklarını kullanırken bu haklardan kaynaklanan ödev ve sorumluluklara uygun davranış sergilemiyorlarsa ve bu durum adli ve hukuki belgelerde belirtilmişse müdahale gerekçesi oluşmaktadır (Ekinci, 2019:790).

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hürriyeti kamu düzeninin korunması, genel sağlığın ve genel ahlâkın korunması gerekçesiyle sınırlandırılabilir. Böylece başkalarının haklarının ve hürriyetlerinin korunması amaçlanmaktadır (Özgenç, 2018: 179). Herhangi bir toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında bazı göstericilerin şiddet eylemi içinde bulunması toplantının barışçıl niteliğini ortadan kaldırmamaktadır. Ancak kişilerin hayatına,

mal varlığına, vücut bütünlüğüne ya da malvarlığına bir saldırı varsa somut bir tehlike söz konusuysa barışçıl karakteri ortadan kalkmaktadır (Akt: Özgenç, 2018: 181).

Toplumsal olay yönetiminde olayın hangi saiklerle gerçekleştiğini iyi tespit etmek gerekmektedir. Olaylara hızlı müdahale gerekiyorsa karşılaşılmaması muhtemel risklerin iyi bir şekilde analiz edilmesi olayın bastırılması açısından önemlidir. Kolluk kuvvetleri ellerindeki imkânları, insan kaynağı gücünü, teçhizatları iyi bir şekilde hesap etmelidir. Kolluk kuvvetlerine ek olarak diğer kamu kurum ve kuruluşlarının, sivil toplumun, medyanın, kanaat önderlerinin, özel sektör kuruluşlarının ve yerel yönetimlerinde kendi faaliyetleri çerçevesinde toplumsal olay yönetimine yönetim mekanizması çerçevesinde müdahil olması kamu düzenini bozucu nitelikteki büyük çaplı toplumsal eylemlerin bastırılmasında etkin rol oynamaktadır.

Toplumsal olay yönetiminde temel amaç kamu düzeninin bozulmasının önlenmesidir. Ancak diğer yandan da bireysel hak ve özgürlüklerin korunmasına azami derecede önem gösterilmelidir. Yani kamu düzeni ile demokratik haklar, özgürlükler arasındaki denge iyi gözetilmelidir. Toplumsal olaylarda güvenliği sağlamakla yükümlü görevliler her kitlesel eylemin, gösterinin veya yürüyüşün kamu güvenliğine tehdit oluşturmadığını bilerek hareket etmelidir. Toplumsal olaylara müdahalede kuvvet kullanılması gerekiyorsa aşamalı, orantılı ve kontrollü güç kullanılmalıdır. Aksi takdirde kitleler karşılaştığı olumsuz davranış neticesinde tahrik olup, kamu düzenini bozmak amacıyla daha hızlı ve kolay bir şekilde örgütlenebilirler. Ayrıca bir toplumsal olay şiddet çağrısı ve hareketi içeriyorsa bile, diğer bir deyişle barışçıl bir tutuma sahip olmayan toplumsal olaylarda dahi, gereklilik ve orantılılık dikkate alınmalı, kolluğun mutlak suretle uluslararası insan hakları hukuku standartlarına uygun bir davranış sergilemesi gerekmektedir (Zabunoğlu, 2017:654). Çünkü orantısız ve kontrolsüz güç kullanılması kamu otoritesinin meşruiyetini de halk nezdinde sorgulanır hale getirmektedir. Bu duruma uluslararası bağlamda önemli bir örnek olarak 2011'de Arap ülkelerinde yaşanan ayaklanmalar verilebilir. 2011 yılında gerçekleşen ayaklanmalarda sivil halk arasında silahlanma yaşanmış, orantısız şiddet uygulanmış, buna paralel olarak güvenlik güçlerinin meşruiyeti sorgulanmaya başlanmış, polisin ve askerinin gerçek mermi kullanması nedeniyle ölümcül şiddetler gerçekleşmiş; son kerte de polis ve göstericilere ek olarak silahlı milisler olarak üçüncü tarafın ortaya çıkması iç savaşı kaçınılmaz hale getirmiştir. Hatta Tunus'ta olduğu gibi ordu ve polis kısmen göstericilerin tarafına geçmiştir (Taştan, 2018:141). İşte bu nedenlerle devlet ve göstericiler arasında iletişim zafiyetinin yaşanması, kontrolsüz ve orantısız biçimde şiddete başvurulması, halk nezdinde güvenlik kuvvetlerinin meşruiyetini yitirmesi gibi hususlar protestocuların sayısının geometrik olarak artmasına kaynaklık etmekte (Taştan, 2018:141) ve kolluk kuvvetlerinin toplumsal olay yönetimi sürecini başarısız sonuçlandırmaktadır. Dolayısıyla toplumsal olay yönetimi sırasında halkla diyalog kurulmalı, kitlelerle etkili iletişim kurularak doğru mobilize edilmeli ve yönetilmelidir. Keza; toplumsal olaylara müdahalede bulunanlar ve toplumsal olaya katılanlar arasında paylaşılan bir sosyal kimlik geliştirilmesi, kitlesel acil durumlarla karşılaşılmaması halinde kitlesel eylemlere katılanların müdahale ekiplerinin yönlendirmelerine ve eylemlerine uyumunu artıracaktır (Carter, Durry ve Amlôt, 2018:934).

İçinde yaşadığımız çağda dijital kitle iletişim araçlarının kullanımı oldukça yaygınlaşmıştır. 2020 yılında dünya genelinde internet, sosyal medya ve mobil kullanım istatistiklerine göre dünya nüfusunun %59'u internet; %49'u sosyal medya kullanmakta, %67'si ise mobil kullanımda bulunmaktadır (We're Social, 2020). Toplumsal olay yönetiminde kitlelerin sadece fiziksel olarak bir araya gelen kişiler olmadığı göz önünde bulundurulmalı, dijital kitle iletişim araçlarının kullanımı sağlanmalıdır. Çünkü insanlar evlerinde oturarak ve sosyal medyayı etkin kullanarak da kitle oluşturabilmektedir. Bu nedenle sosyal medyanın etkin kullanılması yoluyla karşı argümanlar geliştirilmeli ve toplumsal olay yönetiminde bilgi teknolojilerinden maksimum derecede istifade edilmelidir. Sosyal medya gibi dijital kitle iletişim araçları üzerinden geliştirilecek stratejiler yanında; televizyon, radyo vb. gibi geleneksel kitle iletişim araçlarının profesyonel bir şekilde kullanılması da toplumsal olaylarda yer alan kitleleri etkilemek ve davranışlarını değiştirmek açısından önem taşımaktadır.

Sonuç

Kolluk kuvvetlerinin görev yaparken karşılaştığı en önemli zorluklardan birisi toplumsal olay yönetimi konusudur. Bu nedenle başta polis ve jandarma birimleri olmak üzere kolluk görevlileri toplumsal olay yönetimi konusunda gerekli bilgiye, hazırlığa ve stratejiye sahip olmalıdır.

Devletin en asli görevlerinin başında temel hak ve hürriyetlerin korunması gelmekte; bu nedenle kolluk görevlileri tarafından kamu düzeni tesis edilmeye çalışılırken; kamu düzeni ile demokratik haklar ve özgürlükler arasındaki denge iyi bir şekilde gözetilmelidir. Devletin toplumda görünen yüzü olan, devletle vatandaş arasında

bir köprü görevi gören ve kamu otoritesini yansıtan kolluk personelinin güvenlik uygulamaları bireylerin ve toplumun hak ve özgürlükleri açısından bir ihlal sorunu doğurmamalıdır. Çünkü tatbik edilen pro-aktif güvenlik önlemlerinin veya reaktif düzeydeki uygulamaların özgürlükleri tehdit eder hale gelmesi, aynı zamanda güvenliğe yönelik bir tehdit oluşturmaktadır. Bu nedenle temel hak ve özgürlükleri göz ardı etmeyen, özgürlük-güvenlik denkleminde, her ikisinin de birbirini bütünleyen unsurlar olduğunun bilincinden hareketle; özgürlüğünü öne çıkaran, özgürlüğün hizmetinde olan bir güvenlik anlayışına ihtiyaç duyulmaktadır.

İşyan, ayaklanma, şiddet içeren eylemler ve gösteriler gibi kamu düzenini bozucu nitelikteki toplumsal olaylarla karşılaşıldığında nasıl tavır takınılacağı ve bu tür olayların nasıl yönetileceği bir kriz durumunun varlığı nedeniyle kolluk kuvvetleri açısından oldukça önemlidir. Kamu düzenine, milli güvenliğe, genel sağlığa, genel ahlaka, başkalarının hak ve özgürlüklerine tehdit oluşturan toplumsal olayların bastırılması sırasında öncelikle şiddet içermeyen yollara başvurulmalı, kuvvet uygulanması gerekmesi durumunda ise tatbik edilen kuvvet yasaların hedeflediği amaçla uygun ve orantılı olmalıdır. Kamu düzenini korumak özgürlükleri ve hakları da korumak anlamına gelmektedir. Çünkü özgürlük bir düzen içerisinde anlamlıdır. Dolayısıyla kitle hareketlerine veya toplantı ve gösteri yürüyüşlerine sınırlamalar getirmek kamu düzenini korumayı amaçladığından özgürlüğe yönelik bir kısıtlama olarak da algılanmamalıdır. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin sağlanması hukuk devletinin en temel yükümlülüklerinden birisidir. Ancak kolluk kuvvetleri toplumsal olaylara müdahalede bulunurken toplumdaki diğer bireylerin haklarını da gözetmek durumundadır. Bu durum toplumsal eylemlerde ve aktivitelerde bulunan vatandaşlar açısından da geçerlidir. Kitleler başka vatandaşların hak ve özgürlüklerine engel olmamaları gerektiğinin bilincinde hareket etmeli, düşünce ve ifade özgürlüğünün tezahürü olarak gerçekleştirdikleri toplantı ve gösteri yürüyüşlerini hukukun kendilerine tanıdığı sınırlar dâhilinde gerçekleştirmelidir.

Toplumsal olay yönetiminde kolluk kuvvetleri kadar diğer kurum ve kuruluşlara, sivil topluma, özel sektöre, vatandaşlara da rol düşmektedir. Yönetişim mekanizması çerçevesinde, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki güncel gelişmeleri yakalayarak gerçekleştirilecek toplumsal olay yönetimi kamu düzenini bozan olayların bastırılmasında başarılı sonuç verecektir. Sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin barışçıl yönünü destekleyen faaliyetler ortaya koyulmalıdır. Anayasaya ve kanuna aykırı, kamu düzenini bozan eylem ve davranışlardan kaçınılmalıdır. Gönüllü bir örgütlenme alanı olan sivil toplum kuruluşları toplumsal düzeni korumak misyonuyla hareket etmeli, demokrasinin olgunlaşmasına ve kurumsallaşmasına zemin hazırlamalıdır. Hoşgörü, farklı görüşlere ve ideolojilere saygı, tahammül kültürü içerisinde örgütlenerek bireyleri temel hak ve sorumluluklar konusunda bilgilendirmelidir.

Sivil toplum kuruluşları yanında özel sektör organizasyonları da özgürlük-güvenlik arasındaki ilişkiyi gözetlemek ve korumak açısından oldukça önemli görevler üstlenmektedir. Bilhassa neoliberalizmin etkisiyle artan bir eğilim görülen devlet dışı kurumlara devredilen iç ve dış güvenliği sağlama misyonu ile temel insani ihtiyaçların karşılanması hususu özel güvenlik ve askeri şirketlerin sorumluluk alanına insan haklarına uygun bir şekilde davranma yükümlülüğünü beraberinde getirmektedir. Her ne kadar özel güvenlik kuruluşları veya özel askeri şirketler özel hukuk kapsamında faaliyet gösterebilirler de, insan haklarına saygılı bir şekilde ulusal ve uluslararası hukuku dikkate almalı, istihdam ettiği personellere yönelik eğitim müfredatında insan hakları konusuna özel önem göstermeli ve bu konuda belli standartlar oluşturmalıdır. Böylece güvenlik alanında faaliyet gösteren özel sektör kuruluşlarının insan hakları ihlalleri ile ilgili uygulamadaki sorunlar azalacak ve ihlal davalarında azalış yaşanacaktır.

Toplumsal olay yönetiminde önemli aktörlerden birisi de vatandaşdır. Esasında kolluk kuvvetlerinin sadece suç gerçekleştikten sonra suçu tespit etme ya da suçluyu yakalama gibi bir sorumluluğu yoktur. Kolluk kuvvetlerinin bir başka görevi de önleyici ve proaktif bir suç önleme stratejisi izlemektir. Vatandaşın güvenlik yönetimi sürecine dahil edilmesi, kolluk ile vatandaş arasında iyi bir bağ kurulması toplumun tüm kesimlerinin problem çözmede aktif olarak iş birliği içinde bulunduğu güvenilir bir platform yaratmaktadır. Böyle bir durum ise gelecek projeksiyonu açısından şiddet içeren, kamu düzenini bozan, barışsal niteliği olmayan toplumsal olayların ortaya çıkmasını engelleyecektir.

Kaynakça

- Adugit, Y. (2013). Özgürlüğün kısa tarihi. *FLSF-Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 63-93.
- Akgün, E. (2013). Ortaçağ'da özgürlük anlayışı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(8), 120-134.
- Akkoç, A. (2014). Yunan demokrasisinin kavramsal yönü ve toplumsal arka planı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 31-42.
- Aksoy, B. (2020). *Cumhuriyetçi ve liberal düşüncede özgürlük kavramı: Pettit ve Rawls üzerine karşılaştırmalı bir inceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. (1950). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*. Strazburg. https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf
- Bakan, S., & Şahin, S. (2018). Uluslararası güvenlik yaklaşımlarının tarihsel dönüşümü ve yeni tehditler. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, 4(2), 135-152.
- Bal, H. (2014). Pozitif Özgürlük'ün zorunlu paternalizmi. *Turkish Studies*, 9(1), 63-75.
- Baylis, J., Owens, P., & Smith, S. (2020). *The globalization of world politics: An introduction to international relation* (7th ed.). Oxford University Press.
- Berlin, I. (2007). İki özgürlük kavramı. *Liberal Düşünce*, 12(45), 59-72.
- Buzan, B. (1997). Rethinking security after the Cold War. *Cooperation and Conflict*, 32(1), 5-28.
- Carter, H., Durry, J., & Amlot, R. (2018). Social identity and intergroup relationships in the management of crowds during mass emergencies and disasters: Recommendations for emergency planners and responders. *Policing*, 14(4), 931-944.
- Collins Dictionary. (2021). *Definition of "Security"*. Collins Dictionary. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/security>
- Coşkun, C. (2019). Aydınlanma Dönemi'nin dönemin entelektüel tavrı açısından bilim kültürü tarihi içindeki yeri. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 463-478.
- Council of Europe. (2002). *The European Code of Police Ethics, Recommendation Rec (2001) 10-Adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 19 September 2001 and Explanatory Memorandum*, Strasbourg.
- Çağlayan, R. (2017). *İdare hukuku dersleri* (4. Baskı). Adalet Yayınevi.
- Çelik, A. (2015). Özgürlük ve güvenlik bağlamında iç güvenlik paketinde yer alan bazı maddelerin değerlendirilmesi. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 8(5), 235-263.
- Çetindağ, F. (2004). *Türk anayasa sisteminde temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması bağlamında kamu düzeni* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Çüçen, K. (2005). Batı aydınlanmasının düşünsel kökenleri ve eleştirisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı, 25-34.
- Dedeoğlu, B. (2018). *Uluslararası güvenlik ve strateji* (4. Baskı). YeniYüzyıl Yayınları.
- Dinh, D. V. (2005). Freedom and security after September 11. In M. Katherine, B. Darmer, R. M. Baird, & S. E. Rosenbaum (Eds.), *Civil liberties vs. national security in a post 9/11 world* (pp. 105-113). Prometheus Books.
- Ekinci, E. B. (2019). Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı bakımından bildirim usulünün kapsamı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 68(4), 753-794.
- Erdem, T. (2013). Feodaliteden sanayi toplumuna. T. Erdem (Ed.), *Feodaliteden küreselleşmeye temel kavram ve süreçler* içinde (ss. 31-61). Lotus Yayınevi.
- Erdoğan, M. (2013). Anayasal-demokratik bir rejimde özgürlük ve güvenlik. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(24), 21-29.
- Ergül, E. (2014). Özgürlük ve güvenlik dengesi bağlamında uluslararası terörle mücadele stratejileri. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(1-2), 63-98.

- Golden, R. D. (2012). Güvenliğin maliyeti nedir? ABD Vatanseverlik Kanunu ve Amerika'nın özgürlük ve güvenlik arasındaki dengesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(2), 109-134.
- Gözler, K., & Kaplan, G. (2017). *Kısa idare hukuku* (11. Baskı). Ekin Yayınevi.
- Güner, S. (2011). *Kolluğun zor ve silah kullanması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Kültür Üniversitesi.
- İsbir, B. (2020). İç güvenlik teşkilatı. İ. İrdem (Ed.), *İç güvenlik yönetimi ve polislik* içinde (ss. 147-177). Polis Akademisi Yayınları.
- Kavıracı, O. (2020). Toplumsal değerler çerçevesinde kamu hizmetleri ve profesyonel polislik. *OPUS– Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(10. Yıl Özel Sayısı), 5308-5337.
- Kavıracı, O. (2018). Polis faaliyetlerinde gri alanlar ve etik. *OPUS– Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 1851-1882.
- Kunig, P. (2017). Özgürlük ve güvenlik. *Anayasa Yargısı*, 34, 17-23.
- Kuyaklı, A. (2017). *Demokratik polislik ve insan hakları*. Hukuk Yayınları.
- Nohutçu, A. (2018). *İdare hukuku* (21. Baskı). Savaş Yayınevi.
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (UNHCR). (2004). *Human Rights Standards and Practice for the Police-Expanded pocket book on human rights for the police. Professional Training Series No. 5*. UNHCR Publications.
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (UNHCR). (2002). *Human Rights and Law Enforcement-A trainer's guide on human rights for the police. Professional Training Series No. 5*. UNHCR Publications.
- Özcan, M. (2016). Aristoteles felsefesi ve hukukun önkabulleri: Akıl, özgürlük ve eşitlik. H. Ökçesiz, G. Uygur, E. İ. Akı & N. Özdemir (Eds.), *Hukuk felsefesi ve sosyolojisi arşivi* içinde (ss. 326-341). İstanbul Barosu Yayınları.
- Özgenç (2018). Toplantı ve Gösteri yürüyüşü hürriyeti ile seyahat hürriyeti bağlamında özgürlük ve güvenlik ilişkisi. *Anayasa Yargısı*, 35(1), 175-194.
- Özlem, D. (2014). Ahlakta, hukukta ve siyasette özgürlük kavramı üstüne. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 72(1), 87-94.
- Özyıldız, S. (2018). Demokratik ülkelerde toplumsal olay yönetimi polisliği ilkeleri. C. Taştan & E. Soysal (Eds.), *Toplumsal hareketler ve kitle psikolojisi* içinde (ss. 147-167). Polis Akademisi Yayınları.
- Patman, R. G. (1999). *Security in a post-Cold War context*. Palgrave Macmillan .
- Payam, M. M. (2018). Emniyet, güvenlik, kent emniyeti ve kent güvenliği: Kavramsal bir analiz. *Eurasscience Journals Avrasya Terim Dergisi*, 6(1), 15-25.
- Pınar, A. (2015). Terörle mücadelede özgürlük ve güvenlik dengesi/hukuk ve sevgi evrenseldir. *Ankara Barosu Dergisi*, 1, 445-457.
- Şen, E. (2012). *Polisin zor ve silah kullanma yetkisi*. Hukuki Haber. <https://www.hukukihaber.net/polisin-zor-ve-silah-kullanma-yetkisi-makale,2579.html>
- Taştan, C. (2018). Kolektif eylemler ve toplumsal değişim: 2011 Arap ayaklanmaları. C. Taştan & E. Soysal (Eds.), *Toplumsal hareketler ve kitle psikolojisi* içinde (ss. 115-146). Polis Akademisi Yayınları.
- Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanunu. (1983). 2911 sayılı ve 06.10.1983 tarihli, Madde 3 ve 10. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2911.pdf>
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2021). *Güvenlik*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr>
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). *Madde 17 ve 34*. Türkiye Büyük Millet Meclisi. <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm>
- Türmen, R. (1998). *İnsan hakları ve demokratik güvenlik*. Milliyet. <https://www.milliyet.com.tr/the-others/insan-haklari-ve-demokratik-guvenlik-5346646>
- Ümit, E. (2007). Aydınlanma çağı ve burjuva devrimlerinde düşünce özgürlüğü. H. Ökçesiz (Ed.), *Hukuk felsefesi ve sosyolojisi arşivi* içinde (ss. 137-147). İstanbul Barosu Yayınları.
- We're Social. (2021). *Digital in 2020*. We are Social. <https://wearesocial.com/digital-2020>

- Wolfers, A. (1962). National security as an ambiguous symbol, discord and collaboration. In A. Wolfers (Ed.), *Essays on international politics* (pp. 147-166). The Johns Hopkins Press.
- Yıldırım, M. (2020). Rönesans ve reform. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 184-210.
- Yurtlu, F. (2016). Suç örgütünün propagandasını yapma suçu ve Türkiye açısından AİHM kararlarına yansıması. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(3), 411-435.
- Zabunoğlu, H. G. (2017). AİHM kararlarında toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ve kolluğun zor kullanma yetkisi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 66(3), 627-658.

EXTENDED SUMMARY

This study aims to address the freedom-security relationship in social event management and to evaluate social event management within the framework of human rights. It is discussed that how the law enforcement officers should perform a social event management by respecting human rights and freedoms on the basis of the relevant legislation and practices in the normative context.

The study is carried out with the qualitative research method. In this context, printed and electronic materials related to the subject are examined and document analysis is used as a qualitative data analysis method. In addition to scientific books, textbooks, articles and theses, legal regulations of both Turkey and international organizations and institutions such as the Council of Europe, European Court of Human Rights and the United Nations are included. Through the instrument of documents examined, first of all, conceptual explanations and evaluations about freedom and security are given. Then, it is shed light on how the process of social event management should be carried out by law enforcement officers, especially the police, based on the discussions on the freedom-security dilemma and current legal regulations.

Social events that directly concern public order and security include actions or activities that start and end in a certain place and and continue in a certain time period. Social events, on the one hand, are affected by the events before them, and on the other hand, they have the role of influencing the events that follow. The ultimate aim in social events is to inform or influence the public about a certain thought or issue. In social event management, it is necessary to determine the motives of social event well. If rapid intervention is required, it is important to analyze the possible risks well in terms of event suppressing.

Law enforcement officers should make a good account of their opportunities, human resources and equipment. In the process of social event management, the involvement of other public institutions and organizations such as civil society, media, opinion leaders, private sector, local governments in addition to law enforcement authorities play an active role in suppressing large-scale social actions that disrupt the public order.

The main purpose of social event management is to prevent disruption of public order. But the protection of individual rights and freedoms should be given utmost importance by law enforcement officers. In other words, the balance between public order and democratic rights and freedoms should be well observed in social events. Officials who are responsible for providing security in social events should act with the awareness that every mass action such as demonstrations does not pose a threat to public security. If it is necessary to use force by law enforcement officers to intervene in social events, gradual, proportional and controlled force should be used.

Law enforcement officers, who are the visible face of the state in society, act as a bridge between the state and the citizen and reflect the public authority. One of the most important challenges faced by the law enforcement officers while performing their duties is the issue of social event management. For this reason, the security practices of law enforcement officers should not cause violation to the rights and freedoms of individuals and society. Because if the implemented pro-active security measures or reactive-level practices threaten freedoms, this also poses a threat to security. Therefore there is a need for an understanding of security in the service of freedom. This can be achieved through social event management that emphasizes freedom, acting with the awareness that fundamental rights and freedoms are not ignored, and that both are complementary elements in the freedom-security equation. In addition, law enforcement officers have to observe the rights of other individuals in the society while intervening in social events. This is also true for citizens involved in social actions and activities. The masses should act with the awareness that they should not interfere with the rights and freedoms of other citizens. Besides, the meetings and demonstrations organized by the masses as a manifestation of freedom of thought and expression should be held within the limits of the law.

In the process of social event management, other institutions and organizations, civil society, private sector and citizens have a role as well as law enforcement officers. Within the framework of the governance mechanism (participatory management approach), the social event management that will be carried out by catching the current developments in information and communication technologies will give successful results in suppressing the events that disrupt the public order.